

การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้ง
ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม
The Participation of Local People in Bangnamphueng
Community in Managing the Ecotourism and Cultural Tourism

กันยารวรรธ กำนัดสินธุ์*
Kanyawan Kamnedsin*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชุมชนบางน้ำผึ้ง (2) ศึกษารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมของชุมชนบางน้ำผึ้ง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ การวิจัยเชิงปริมาณ จำนวนของประชากรกลุ่มตัวอย่าง 357 คน ได้จากการสุ่มแบบไม่เจาะจง และการคำนวณจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบเจาะจง คือ ผู้บริหารท้องถิ่น คน 1 คือนายกองคการบริหารส่วนตำบลและผู้นำท้องถิ่นคือผู้ใหญ่บ้านทั้ง คน 12 คน รวมประชากรกลุ่มตัวอย่าง 11 หมู่บ้าน 11

ผลของการวิจัย พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ค่าเฉลี่ย 4.02 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.92 อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ค่าเฉลี่ย 2.76 อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่น คือการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้มากทุกด้านแต่อยู่ที่ด้านที่ประชาชนสนใจและได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ดังที่พบว่าการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับมากและรองลงมาคือการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนบางน้ำผึ้งมี 3 ส่วนคือ การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร อบต.และผู้ใหญ่บ้าน การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยตนเองเอง จึงทำให้ชุมชนมีการจัดการรูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง พบได้จากการได้รับรางวัลด้านต่างๆ ของชุมชนเช่นรางวัลกินรีปี 2550และ2555เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจาก ททท. รางวัลนวัตกรรมการท่องเที่ยวจากสำนักนายกและผลิตภัณฑ์ชุมชนก็ยังได้รับรางวัลนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นลูกประคบสมุนไพร KBO ที่ 1 ระดับประเทศได้รับ

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

* Public Administration of Faculty of Humanities and Social Science

รางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์ระดับอาเซียนของภาคกลาง อีกทั้งสมาชิกในชุมชนยังได้รับประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันคือ ได้รับเงินปันผลจากธนาคารชุมชนทุกปี กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ จัดแพทย์ตรวจรักษาฟรีสัปดาห์ละ 2 ครั้ง อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the participation process of local people in Bangnamphueng community in managing the community's conservative and cultural tourism, (2) to study a model of conservative and cultural tourism for Bangnamphueng community.

For quantitative research, the population was 357 local people which were selected based on Simple Random Sampling. For qualitative research, the population was a community by selected based on purposive sampling. The sample size was president of sub-district administration organization and village headmen from 11 villages, totaling 12 people.

The results of the study showed that the sample had moderate level of participation process with a mean score of 3.32. When individual aspects were considered, follow-up and performance evaluation had the highest mean score ($\bar{x} = 4.02$, at high level). It was followed by mutual benefit taking ($\bar{x} = 3.92$, at high level). The lowest mean score was planning for implementing activities ($\bar{x} = 2.76$, at moderate level). These results were consistent to the results of interviewing local administrator and leaders. The interview results indicated that local people did not have high level of participation in all aspects but only interesting and fair aspects. As mentioned earlier, follow-up and evaluation had the high mean score. It was followed by mutual benefit taking. The participation process of the members of Bangnamphueng community consisted of three parts: the participation of Subdistrict Administrative Organization (SAO)'s administrators and village headmen; village headmen-local people participation; and public participation. This led to vigorous management of ecotourism and cultural tourism, reflecting by several awards, for example, Kinnaree Awards in 2007 and 2012 under the title of the participation in managing local tourist attractions granted by TAT, Innovative Tourism Award granted by Prime Minister Office. Additionally, Bangnamphueng local product "Herbal Compress Ball" won the Innovative Local Wisdom Award for Knowledge-Based OTOP (KBO) at national level. Bangnamphueng community also received the award of homestay standard at ASEAN region. Moreover, the community members gained mutually benefits from tourist attractions because they gained dividend from community bank each year and from Elderly Welfare Fund, right to be physically checked by a group of physicians twice a week. Besides, a body of knowledge was promoted to consistently enhance local wisdom potentiality.

Keywords : Participation, Ecotourism and Culture tourism

บทนำ

ประเทศไทยในปีพ.ศ. 2559 หลังเปิดประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ ประเทศไทยจะได้รับวิกฤตหรือโอกาสทางเศรษฐกิจนั้นขึ้นอยู่กับเตรียมความพร้อมของประชาชนไทย อันเนื่องจากการเปิดประชาคมอาเซียนได้นำมาซึ่งความร่วมมือและการแข่งขันควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศก็ยังคงยึดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการอยู่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเพื่อให้สภาพการคงอยู่ของชุมชนท้องถิ่นไทยรวมทั้งการอนุรักษ์เอกลักษณ์ความเป็นไทย จากความร่วมมือของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยก็ได้ปรากฏอยู่ในกฎบัตรอาเซียน (Asean contract) หรือข้อตกลงระหว่างประเทศสมาชิกด้วยเช่นกันอาเซียนได้มุ่งส่งเสริมแต่การขยายตัวของธุรกิจ อุตสาหกรรม และแรงงานเท่านั้น แต่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มประชาคมอาเซียนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอาเซียนด้วยเช่นกัน(สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2558,ออนไลน์)ซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับทรัพยากรธรรมชาติเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based Tourism:CBT) ท่ามกลางกระแสการเปิดประชาคมอาเซียนการทำความร่วมมือที่จะขับเคลื่อนอาเซียนไปด้วยกันในทุก ๆ มิติ จากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ท่ามกลางการขับเคลื่อนการพัฒนาภูมิภาคอาเซียนไปพร้อม ๆ กันของประเทศสมาชิก

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในการปฏิรูปการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยการส่งเสริมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 11 การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาสินค้าและบริการด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อการพึ่งพาตนเองและดึงดูดนักท่องเที่ยวอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนจึงต้องเป็นภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชุมชนอย่างเร่งด่วน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้มีความพร้อมทางด้านคุณภาพการแข่งขัน เกิดการสร้างรายได้ และกระจายรายได้ควบคู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, น.72) โดยการจัดสรรงบประมาณไปสู่ชุมชนเพื่อเป็นการให้ชุมชนได้บริหารจัดการสร้างเศรษฐกิจ สร้างรายได้ และพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง ดังกรณีของชุมชนบางน้ำผึ้งหรือตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนที่ผู้วิจัยสนใจทำการวิจัย เนื่องจากเป็นชุมชนที่พัฒนาอย่างรวดเร็วและเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งพักผ่อนของทั้งคนกรุงเทพฯและใกล้เคียง เนื่องจากชุมชนนี้มีทรัพยากรที่สนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะเป็นพื้นที่สีเขียวที่เป็นส่วนหนึ่งของกระเพาะหมูในเขตบางกระเจ้า ผู้นำท้องถิ่นใช้ความสมบูรณ์ของทรัพยากรเสนอวิสัยทัศน์พัฒนาชุมชน โดยการประชุมประชาคมและลงมติร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และจากการพัฒนามาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการเมื่อปี 2547 จนถึงปัจจุบัน (แผนพัฒนาสามปี อบต.บางน้ำผึ้ง, 2558) หากแต่เมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ก็จะพบว่ามิทั้งประชาชนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงสนใจที่จะศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม เนื่องจากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดีจะมีที่ท่าเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนบางน้ำผึ้งที่นำมาซึ่งรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชุมชนบางน้ำผึ้ง
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมของชุมชนบางน้ำผึ้ง

วิธีวิจัย

ประชากร ประชากรชุมชนบางน้ำผึ้งประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,161 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นมีประชากรรวม 4,921 คน แยกเป็น ชาย 2,341 คน และหญิง 2,580 คน (แหล่งข้อมูล: องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง 9 มกราคม 2558)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการสุ่มแบบไม่เจาะจง (Simple random sampling) ได้จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 357 คน คำนวณโดยตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie&Morgan) ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95%

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัยซึ่งมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

รายละเอียดเนื้อหาของแบบสอบถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนโดยเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเป็นคำถามลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) แบบลิเคิร์ต (Likert) โดยผู้วิจัยกำหนดระดับค่าคะแนนไว้เป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวฯ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open ended) เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาปรับปรุงต่อไป

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลหลักและวิธีการสุ่มตัวอย่างดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth interviews) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เป็นผู้นำท้องถิ่น คือนายกองการบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง 1 คน และผู้นำท้องที่ที่ได้แก่ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 11 หมู่บ้าน จำนวน 11 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 12 คนคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลักคือ

1. ผู้ผลิตนโยบายในการจัดการชุมชนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง
2. ผู้ที่มีส่วนร่วมผลักดันนโยบายให้ประสบผลสำเร็จ

เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ระดับลึก โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณมาพัฒนาขึ้นเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth interviews) ที่ครอบคลุมกระบวนการจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีกระบวนการเก็บข้อมูลตั้งแต่การลงพื้นที่สำรวจชุมชน จัดนิสิตไปศึกษาดูงาน ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยลงพื้นที่ สังเกตการณ์และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับกลุ่มชาวบ้าน และสุดท้ายสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

แนวคิดทฤษฎี

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1980, p. 213) กล่าวว่าว่าการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปในมักจะกล่าวถึงขั้นตอนการตัดสินใจแต่ไม่ได้หมายความว่ามีส่วนร่วมมีแต่ขั้นตอนการตัดสินใจเพียงอย่างเดียว ยิ่งเป็นเรื่องของการตัดสินใจที่จะปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ยิ่งต้องมีขั้นตอนสำคัญๆ คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือสมาชิกของชุมชนได้ออกมาทำงานร่วมกัน แสดงออกถึงความต้องการร่วมกัน และมีความต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกันทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม และการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ ที่จะส่งผลต่อการปรับปรุงสภาพสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่ดีกว่าเดิม โดยที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนหรือของกลุ่มตั้งแต่ต้น คือ มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ในกิจกรรม และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในการพัฒนาต่อไปซึ่ง (โกวิท พวงงาม, 2545, น. 8) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมการจัดการชุมชนไว้ 4 ประการ คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

แนวคิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ส่วนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือการท่องเที่ยวในลักษณะการศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่นการดำรงชีวิต วัฒนธรรมชุมชน โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นต้น ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวและสมาชิกชุมชนควรตระหนักในเรื่องของการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความสุขให้ทั้งนักท่องเที่ยวและสมาชิกในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมของชุมชนบางน้ำผึ้ง

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลของการวิจัย สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. **ปัจจัยส่วนบุคคล** พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 58.4 รองลงมาเป็นเพศชายจำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 41.6 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.8 และรองลงมาคือ 51 ปี ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 25.4 สถานะของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานะสมรสร้อยละ 67.6 และรองลงมา คือ สถานะโสดคิดเป็นร้อยละ 21.4 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 33.8 รองลงมา คือ ระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 24.1 และในระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 22.4 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 46.5 รองลงมาคืออาชีพรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 34.6 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 75.9 รองลงมาคือมีรายได้ตั้งแต่ 20,001 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.0

2. **วิเคราะห์กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม** ในภาพรวมกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ค่าเฉลี่ย 4.02 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3.92 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย 2.76 อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหามีระดับระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.99 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาครัวเรือน ค่าเฉลี่ย 3.66 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการรับทราบปัญหาชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.57 อยู่ในระดับมาก ส่วนระดับน้อยสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ค่าเฉลี่ย 2.45 อยู่ในระดับน้อย

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมมีระดับระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.76 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการเสนอแผนการจัดการชุมชนค่าเฉลี่ย 3.12 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ระดับการมีส่วนร่วมในโอกาสเสนอโครงการและกิจกรรมชุมชน ค่าเฉลี่ย 2.71 อยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการลงมติจัดลำดับโครงการของชุมชนค่าเฉลี่ย 2.60อยู่ในระดับน้อย

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.89 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนและช่วยสอดส่องดูแลค่าเฉลี่ย 3.99 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ เป็นผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.34 อยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยวัฒนธรรมชุมชน(โฮมสเตย์) ค่าเฉลี่ย 2.45 อยู่ในระดับน้อย

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.92 พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการมีรายได้จากการขายสินค้าในตลาดชุมชนค่าเฉลี่ย 3.97 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการมีรายได้จากการสินค้าเกษตรหรือวัตถุดิบที่ส่งไปยังกลุ่มอาชีพค่าเฉลี่ย 3.96 อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการมีความสุขจากการจัดกิจกรรมของชุมชนค่าเฉลี่ย 3.84 อยู่ในระดับมาก

2.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.02 พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดมีสองด้านเท่ากัน คือ ระดับการมีส่วนร่วมในโอกาสตรวจสอบประเมินผลรายจ่ายและรายได้ของชุมชนและระดับการมีส่วนร่วมในโอกาสประชุมร่วมนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ค่าเฉลี่ย 4.06 อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน รองลงมา คือ ด้านท่านเข้าร่วมติดตามความก้าวหน้าของแผนพัฒนาชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.02 อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุดมีสองด้านเช่นกัน คือระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมและระดับการมีส่วนร่วมมีโอกาสติดตามความก้าวหน้าการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 3.89 อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน

3. วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ได้แก่ นายก อบต.และผู้ใหญ่บ้าน พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ประชาชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการประชุมร่วมกับผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่ แต่ในเรื่องของข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐานนั้นจะอยู่ในระดับดีมากเนื่องจากจะมีเจ้าหน้าที่เก็บจากทุกบ้านอีกทั้งผู้นำท้องที่ คือ ผู้ใหญ่บ้านให้ความร่วมมือในการประชุมกลุ่มย่อยกับชาวบ้านในแต่ละหมู่อย่างสม่ำเสมอ

3.2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมประชาชนก็ให้ความสนใจในการจะลงความเห็นในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง แต่การจัดลำดับโครงการจะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่จะถูกตั้งตามปฏิทินกิจกรรมของอบต.แต่ชาวบ้านจะเสนอกิจกรรมเข้าร่วมหรือรูปแบบกิจกรรมมากกว่า

3.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมในการมีธุรกิจครัวเรือนของชุมชนมีจำนวนมาก ส่วนที่ร่วมกิจกรรมคือผู้ที่อยู่บ้านหรือผู้ที่วันหยุดตรงกับเปิดตลาดน้ำ เช่น อาชีพข้าราชการ เป็นต้น แต่จะพบความร่วมมือที่ดีคือชาวบ้านจะยึดถือกฎระเบียบของชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งสอดส่องดูแลปฏิบัติตาม ทั้งนี้ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่ก็ถือปฏิบัติและแจ้งให้สมาชิกในชุมชนทราบ เพื่อรักษาความสงบสุขของชุมชนท่ามกลางนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

3.4 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมที่มีในระดับสูงอันเนื่องจากการแบ่งปันความสุข สวัสดิการต่าง ๆ กลับมาให้สมาชิกชุมชน และการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง ได้แก่ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง กลุ่มสถาบันการเงินชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์ (รางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 2553 และรางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์ระดับอาเซียนภาคกลางของหมู่)

3.5 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานจะพบว่าการจัดประชุมทั้งกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ ชาวบ้านหรือสมาชิกกลุ่มจะสามารถถามสิ่งที่สงสัยได้ทุกเรื่อง หัวหน้ากลุ่มต้องชี้แจงได้ ดังนั้นในทุกกลุ่มอาชีพก็จะมีหัวหน้ากลุ่มที่รับผิดชอบและหัวหน้ากลุ่มและผู้ใหญ่บ้านก็ต้องเข้าร่วมประชุมสรุปการดำเนินงานอยู่เป็นประจำทุกเดือน

3.6 รูปแบบการท่องเที่ยวของบางน้ำผึ้งจะพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือชุมชนบางน้ำผึ้งหลังจากการเปิดตลาดน้ำมากกว่า 12 ปี ตั้งแต่ปี 2547 จะพบการพัฒนาอย่างก้าวหน้า มีนักท่องเที่ยวและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐภาคเอกชนเข้ามาท่องเที่ยวและศึกษาดูงาน แต่ชุมชนยังคงอนุรักษ์ความเป็นบางน้ำผึ้งไว้ได้อย่างสวยงาม และประโยชน์ที่เกิด

จากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนี้ คือ ธนาครชุมชนที่เข้มแข็งมีปันผลแก่สมาชิกทุกปี กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ จัดแพทย์ตรวจรักษาฟรีสัปดาห์ละ 2 ครั้ง อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เช่นการจัดให้สมาชิกได้ไปศึกษาดูงานในองค์กรต่างๆ และจัดวิทยากรเข้ามาในพื้นที่ เป็นต้น

ผลการวิจัยรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชุมชนบางน้ำผึ้ง

ภาพที่ 5.1 ผลการวิจัยรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชุมชนบางน้ำผึ้ง
ที่มา : กันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์, (2559)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

1. จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งอยู่ในระดับปานกลาง อันเนื่องจากประชาชนไม่ได้สนใจเข้าร่วมในทุก ๆ ด้าน จึงควรมีการสร้างทำความเข้าใจความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน เริ่มตั้งแต่ การมีส่วนร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานมิใช่ให้ความสำคัญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาชุมชน

2. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่รวมถึงผู้นำกลุ่มย่อยต่างๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าความสามัคคีของผู้นำเป็นส่วนสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นชุมชนที่ต้องการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งจึงควรสร้างความร่วมมือความสามัคคีของกลุ่มผู้นำให้ได้ก่อนจากนั้นผู้นำจึงร่วมมือกันส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้นำและประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งบางส่วนวิตกกังวลกับเรื่องการบริหารจัดการขยะ ดังนั้นจึงควรเร่งสร้างความเข้าใจในระดับครัวเรือนอย่างเร่งด่วนถึงวิธีการลดขยะปริมาณขยะเพื่อง่ายต่อการบริหารจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรให้ข้อมูลถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกับผู้ตอบแบบสอบถามก่อน เพื่อให้ข้อมูลที่ตรงประเด็นมากขึ้น

2. ผู้วิจัยหวังว่าข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์กับผู้ทำการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้ง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอื่นๆต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 – 2560*. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2558. จาก http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- เฉลียว บุรีภักดีและคณะ. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาสำนักงานสถาบันราชภัฏ.
- พจนา สวนศรี. (2546). *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวธรรมชาติหน่วยที่ 8-15*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพชรศรี นนท์ศิริ. (2551). รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, (2), 164-182
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาสามปี อบต.บางน้ำผึ้ง (2558-2560)*. สมุทรปราการ: อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.
- รายงาน ASEAN Ecotourism workshop. (2557). สืบค้น 23 ธันวาคม 2558. จาก www.tourism.go.th.
- ศักดิ์ชัย สุวิวัฒน์. (2558). *ภาพการลงพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง*. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11*. สืบค้น 23 ธันวาคม 2558. จาก www.odd.go.th/files/FilesFolders/Documents
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2558). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประชาคมอาเซียน*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2558. จาก http://www.asean thai.net/ewt_news
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). *Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity*. New York: World Developments.
- Wood, M. E. (2002). *Ecotourism: principles, practices, policies for sustainability*. Paris: United Nations Environment Program Division of Technology, Industry and Economics.